

GENERALINIO ADVOKATO

F. G. JACOBS IŠVADA,

pateikta 2003 m. spalio 16 d.¹

1. Šiuo preliminariu klausimu *VerwaltungsgerichtMinden* (Minden miesto Administracinis teismas, Vokietija) iš esmės prašo Teisingumo Teismo išnagrinėti, ar Vokietijos įstatymas, numatantis, kad tam, jog įgytų teisę į papildomą apmokėjimą, visą darbo dieną ir ne visą darbo dieną dirbantys mokytojai turi dirbti vienodą viršvalandžių skaičių, nepažeidžia vienodo vyrų ir moterų darbo užmokesčio principo.

visam dirbtų viršvalandžių skaičiui. 78a straipsnio 2 dalyje numatyta, kad tuo atveju, jeigu kompensacinių atostogų suteikimas nesuderinamas su tarnyba, kai kurie valstybės tarnautojai vietoj jų įgyja teisę į papildomą apmokėjimą už šį papildomą darbą.

Taikytina nacionalinė teisė

2. Šiaurės Reino-Vestfalijos federalinės žemės įstatymo² 78a straipsnio 1 dalyje numatyta, kad tarnybos interesais valstybės tarnautojai turi dirbti viršvalandžius; jeigu dirbtų viršvalandžių skaičius per mėnesį yra didesnis kaip penkios valandos, turi būti suteiktos kompensacinės atostogos, lygios

3. Nutarimo dėl valstybės tarnautojų viršvalandžių apmokėjimo³ 5 straipsnio 2 dalies 1 punkte nurodyta, kad papildomo pedagoginio darbo trys mokymo valandos yra pri-lyginamos penkioms darbo valandoms.

1 – Originalo kalba: anglų.

2 – 1981 m. gegužės 1 d. *Nordrhein-Westfälisches Beamtengesetz* redakcija.

3 – 1992 m. kovo 13 d. *Verordnung über die Gewährung von Mehrarbeitsvergütung für Beamte* (BGBl. I, p. 528), 1998 m. gruodžio 3 d. redakcija (BGBl. I, p. 3494).

Faktinės aplinkybės, pagrindinė byla ir preliminarūs klausimai

4. Ieškovė yra valstybės tarnautoja, ne visą darbo dieną dirbanti mokytoja vidurinėje Šiaurės Reino-Vestfalijos federalinės žemės mokykloje. Visą darbo dieną pareiškėjos mokykloje dirbantys mokytojai dirba 24,5 valandos per savaitę, o ji – 15 valandų per savaitę.

5. 1999 m. gruodžio mėn. ieškovė papildomai turėjo 2,5 valandos pamokų. Jos prašymas apmokėti šias valandas buvo atmestas motyvuojant tuo, kad pagal taikytinus teisės aktus mokytojui, kuris yra valstybės tarnautojas, už viršvalandžius apmokama tik tuo atveju, jeigu papildomas darbas viršija tris valandas per mėnesį. Taigi jai nebuvo atlyginta už 2,5 papildomos darbo valandos. Po nesėkmingos apeliacinės administracinės procedūros ieškovė pateikė ieškinį *Verwaltungsgerecht*.

6. Šis teismas nusprendė, kad pagal taikytinus nacionalinės teisės aktus pareiškėja neturi teisės į viršvalandžių apmokėjimą. Tačiau jis pateikė klausimą, ar šie teisės aktai atitinka EB 141 straipsnį ir kartu – Vienodo

darbo užmokesčio direktyvą⁴, atsižvelgiant į tai, kad ne visą darbo dieną dirbantys mokytojai, kurie yra valstybės tarnautojai ir dirba ne daugiau kaip tris papildomas valandas per mėnesį, iš esmės gauna mažesnę bendrą darbo užmokesį už visą darbo dieną dirbančius mokytojus, kurie yra valstybės tarnautojai.

7. Šis teismas kreipėsi į Teisingumo Teismą dėl preliminaraus nutarimo priėmimo, pateikdamas klausimą:

„Ar yra suderinama su EB 141 straipsniu ir kartu su 1975 m. vasario 10 d. Tarybos direktyva 75/117/EEB dėl valstybių narių įstatymų, skirtų vienodo vyrų ir moterų darbo užmokesčio principo taikymui, suderinimo tai, jog dirbantiems ne visą darbo dieną, taip pat kaip ir dirbantiems visą darbo dieną, mokytojoms ir mokytojams, kurie yra valstybės tarnautojai, Šiaurės Reino-Vestfalijos federalinėje žemėje nėra apmokama už viršvalandžius, nevirsijančius trijų mokymo valandų per kalendorinį mėnesį?“

4 – 1975 m. vasario 10 d. Tarybos direktyva 75/117/EEB dėl valstybių narių įstatymų, skirtų vienodo vyrų ir moterų darbo užmokesčio principo taikymui, suderinimo (OL L 45, 1975, p. 19).

8. Ieškovė, atsakovas, Vokietijos vyriausybė ir Komisija pateikė rašytines pastabas. Procesas vyko be žodinės dalies, negavus jokių prašymų tuo klausimu. Pareiškėja ir Komisija tvirtina, kad atsakymas į pateiktą klausimą turi būti neigiamas; atsakovas ir Vokietijos vyriausybė mano priešingai.

požiūris yra pateisinamas objektyviomis, su lytimi nesusijusiomis, aplinkybėmis⁵.

Vertinimas

11. Šioje byloje yra aišku, kad nagrinėjami teisės aktai nenumato tiesioginės diskriminacijos dėl lyties. Tačiau jeigu juose vis dėlto yra įtvirtintas nevienodas požiūris į visą darbo dieną ir ne visą darbo dieną dirbančius asmenis ir jis turi didesnę poveikį moterims nei vyrams, teisės aktų taikymas gali sudaryti netiesioginę diskriminaciją, nesuderinamą su EB 141 straipsniu ir Vienodo darbo užmokesčio direktyva, išskyrus atvejus, kai nevienodas požiūris yra pateisinamas su lytimi nesusijusiomis aplinkybėmis.

9. EB 141 straipsnyje yra įtvirtintas vienodo vyrų ir moterų darbo užmokesčio principas. Vienodo darbo užmokesčio direktyvos 1 straipsnyje nurodyta, kad šis principas reiškia bet kokios diskriminacijos dėl lyties panaikinimą visų aspektų ir sąlygų atlyginant už tą patį darbą arba už vienodos vertės darbą atžvilgiu.

12. Ieškovė tvirtina, kad visą darbo dieną ir ne visą darbo dieną dirbantys mokytojai yra nevienodai traktuojami, kadangi ne visą darbo dieną dirbantiems mokytojams trys papildomos valandos per mėnesį gali reikšti didesnę darbo krūvį nei visą darbo dieną dirbantiems mokytojams.

10. Pagal nusistovėjusią teismų praktiką vienodo darbo užmokesčio principas taikomas ne tik tiesioginės diskriminacijos dėl lyties atveju, bet taip pat ir esant nevienodai vyrų ir moterų traktuotei darbo santykiuose dėl kitų, su lytimi nesusijusių, kriterijų taikymo, išskyrus atvejus, kai nevienodas

13. Komisija taip pat mano, kad egzistuoja nevienodas požiūris. Ji tvirtina, jog tam, kad mokytojai, dirbantys visą darbo dieną, gautų papildomą apmokėjimą už viršvalandžius,

5 — 1994 m. gruodžio 15 d. Sprendimas *Helming* (sujungtos bylos C-399/92, C-409/92, C-425/92, C-34/93, C-50/93 ir C-78/93, Rink. p. I-5727, 20 punktas).

papildomas visą darbo dieną dirbančių mokytojų darbo laikas turi viršyti 12,24 proc. jų įprastinio darbo valandų skaičiaus, o ne visą darbo dieną dirbančių mokytojų, konkrečiai – ieškovės, darbo laikas turi viršyti 20 proc. jų įprastinio darbo valandų skaičiaus. Be to, Komisijos skaičiavimais bendras valandinis ne visą darbo dieną dirbančių mokytojų viršvalandžių apmokėjimas yra mažesnis už tokioje pat padėtyje esančių visą darbo dieną dirbančių mokytojų valandinį apmokėjimą.

14. Atsakovas, priešingai, tvirtina, kad ne visą darbo dieną dirbantys mokytojai ir visą darbo dieną dirbantys mokytojai yra vienodai traktuojami: abiem grupėms vienodai apmokama už viršvalandžius tik tuo atveju, kai jie viršija tris valandas per mėnesį, ir jeigu taip yra, apmokėjimas už viršvalandžius toks pats.

15. Vokietijos vyriausybė teigia, kad visą darbo dieną ir ne visą darbo dieną dirbantys mokytojai yra vienodai traktuojami: ieškovė gauna tokį pat darbo užmokesį už darbo valandas, įskaitant viršvalandžius, kaip ir visą darbo dieną dirbantys mokytojai už tą patį valandų skaičių. Vokietijos vyriausybė padarė šią išvadą remdamasi atskirais vienodo darbo užmokesčio vertinimais: už įprastinį darbo valandų skaičių ir už viršvalandžius. Šiuo požiūriu vienodo darbo užmokesčio už

įprastinį darbo valandų skaičių principas yra tenkinamas tuo atveju, kai visą darbo dieną ir ne visą darbo dieną dirbantys mokytojai gauna tokį pat valandinį apmokėjimą už įprastinį darbo valandų skaičių, bei tuo atveju, kai taikomas papildomas apmokėjimas abiem darbuotojų grupėms, jeigu papildomas mokymo laikas viršija tris valandas.

16. Tačiau Komisijos ir Vokietijos vyriausybės panaudoti vertinimo metodai, mūsų nuomone, yra neteisingi. Iš Teisingumo Teismo praktikos yra aišku, kad nevienoda visą darbo dieną ir ne visą darbo dieną dirbančių asmenų traktuotė darbo užmokesčio atžvilgiu nėra nustatoma atsižvelgiant į proporcingą neapmokėtų viršvalandžių įtaką, į skirtingą bendrą valandinį apmokėjimą dirbant viršvalandžius arba nagrinėjant viršvalandžių apmokėjimo ribas, neatsižvelgiant į įprastinį darbo valandų skaičių.

17. Teisingumo Teismas sprendime *Helmig*⁶ nustatė, kad nevienodas požiūris egzis-

⁶ — 26 punktas, minėtas 5 nuorodoje. Žr. taip pat 1996 m. vasario 6 d. Sprendimą *Lewark* (C-457/93, Rink. p. I-243, 25 ir 26 punktai).

tuoja tada, kai darbo santykių pagrindu visą darbo dieną dirbantys asmenys už tą patį darbo valandų skaičių gauna didesnę bendrą darbo užmokestį nei dirbantieji ne visą darbo dieną.

18. Pirmiau nurodytoje byloje darbuotojams buvo mokama už viršvalandžius, jeigu buvo viršytas įprastinis visą darbo dieną dirbančių asmenų darbo valandų skaičius. Tačiau dirbantys ne visą darbo dieną asmenys, kurių darbo valandų skaičius viršijo įprastinį dirbančių ne visą darbo dieną asmenų darbo valandų skaičių, bet neviršijo įprastinio visą darbo dieną dirbančių asmenų darbo valandų skaičiaus, gaudavo normalų atlyginimą ir jiems už viršvalandžius nebūdavo mokama. Teisingumo Teismui iš esmės buvo pateiktas klausimas, ar tokia sistema prieštaravo vienodo darbo užmokesčio principui.

19. Teisingumo Teismas pabrėžė, kad tokio-
mis aplinkybėmis dirbantys ne visą darbo dieną asmenys už tokį pat valandų skaičių iš tikrųjų gavo tokį pat bendrą darbo užmokestį kaip ir visą darbo dieną dirbantys asmenys. Pavyzdžiui, ne visą darbo dieną dirbantis asmuo pagal sutartį turi dirbti 18 valandų; jeigu šis darbuotojas ar darbuotoja dirbtų 19 valandų, jo arba jos bendras darbo užmokestis būtų toks pat, kaip ir dirbančio visą darbo dieną asmens darbo užmokestis už 19 darbo valandų. Atsižvelgdamas į tai, Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad

vienodo darbo užmokesčio principas nebuvo pažeistas⁷.

20. Šioje byloje, priešingai, nacionalinės teisės aktų poveikis yra tas, kad dirbančiam ne visą darbo dieną asmeniui, kuris pagal sutartį turi dirbti 15 valandų, bet dirbo 2,5 valandos viršvalandžių, t. y. iš viso 17,5 valandos, buvo apmokėta tik už 15 valandų. Taigi jo bendras darbo užmokestis nebuvo toks pat, kaip ir visą darbo dieną dirbančio asmens darbo užmokestis už 17,5 darbo valandos. Todėl pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką šiuo atveju egzistuoja nevienodas požiūris į ne visą darbo dieną ir visą darbo dieną dirbančius asmenis.

21. Galiausiai pats nacionalinis teismas turi nustatyti, visų pirma, ar nacionalinės teisės aktuose įtvirtintas nevienodas požiūris turi didesnę poveikį moterims nei vyrams ir, antra, ar yra objektyvių, su lytimi nesusijusių aplinkybių, galinčių pateisinti šį nevienodą požiūrį. Norėtume taip pat atkreipti dėmesį į tai, kad iš pastabų matyti, jog nacionalinės teisės aktai iš esmės daro didesnę poveikį moterims nei vyrams, ir nėra jokio pagrindo manyti, kad šis nevienodas požiūris yra pateisinamas.

7 – Sprendimo 27, 28 ir 31 punktai.

Išvada

22. Atsižvelgdami į tai, kas pasakyta, darome išvadą, kad į *Verwaltungsgericht Minden* pateiktą preliminarų klausimą reikėtų atsakyti taip:

„Nacionalinės teisės aktai, numatantys, kad visą darbo dieną ir ne visą darbo dieną dirbantiems asmenims nėra apmokama už viršvalandžius ir dėl to už tokį pat darbo valandų skaičių visą darbo dieną dirbantys asmenys gauna didesnę darbo užmokestį negu ne visą darbo dieną dirbantys asmenys, įtvirtina nevienodą požiūrį į dirbančius visą darbo dieną ir dirbančius ne visą darbo dieną asmenis. Nacionalinės teisės aktai pažeidžia EB 141 straipsnį ir 1975 m. vasario 10 d. Tarybos direktyvą 75/117/EEB dėl valstybių narių įstatymų, skirtų vienodo vyrų ir moterų darbo užmokesčio principo taikymui, suderinimo, jeigu šis nevienodas požiūris iš esmės turi didesnę poveikį moterims nei vyrams, išskyrus atvejus, kai jis yra pateisinamas objektyviomis, su lytimi nesusijusiomis, aplinkybėmis.“